

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku

LBI-4101-023-02/2014
P/14/124

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/124 – Skuteczność przyjętych procedur i podejmowanych działań w celu ograniczenia prawdopodobieństwa wystąpienia w Polsce afrykańskiego pomoru świń
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Janusz Zawirski – główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 91441 z dnia 4 września 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Siemiatyczach (dalej „PIW” lub „Inspektorat”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Mirosław Tołwiński, Powiatowy Lekarz Weterynarii („PLW”) (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹, działania Inspektoratu podejmowane do końca września 2014 roku w celu zabezpieczenia powiatu siemiatyckiego przed wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń („ASF”).

Właściwie prowadzono bowiem perlustracje i kontrole gospodarstw trzody chlewnej. Monitorowano stan zdrowotny trzody chlewnej, pobierano próbki do badań laboratoryjnych od świń i dzików oraz informowano posiadaczy świń i myśliwych o procedurach związanych z zapobieganiem ASF. Działania te mogą jednak okazać się nieskuteczne do zabezpieczenia powiatu przed wystąpieniem choroby. Trzem myśliwym udowodniono bowiem nieprzekazanie pozyskanych dzików do punktu skupu dziczyzny lub innego zakładu, w którym mogą być przechowywane tusze i skóry dzików, a także bez pobrania od tych dzików próbek do badań laboratoryjnych. Z kolei Inspektorat nie zrealizował obowiązku pobrania próbek do badań w kierunku ASF od 41 padłych świń, w stosunku do których nie posiadał informacji o przyczynach padnięcia. Niewykonywanie tych badań zwiększa zaś prawdopodobieństwo wystąpienia ASF. Nie wykorzystywano też uzyskanych w wyniku perlustracji i kontroli gospodarstw danych o liczbie stad i świń na terenie powiatu do skonfrontowania z informacjami zgromadzonymi w Systemie Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt („SIRZ”), a w przypadku stwierdzenia rozbieżności nie przekazywano Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa („ARiMR”) wniosków o dokonanie korekt lub protokołów z przeprowadzonych kontroli. W konsekwencji ARiMR nie posiadała rzetelnych danych o liczbie stad i świń na terenie powiatu siemiatyckiego. Ponadto we wszystkich 30 analizowanych świadectwach zdrowia urzędowi lekarze weterynarii nie wskazywali środka transportu zwierząt.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Zabezpieczenie Polski przed wystąpieniem ASF

Opis stanu faktycznego

1.1. W związku z możliwością przeniesienia ASF z terytorium Białorusi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, powiat siemiatycki został określony jako obszar zagrożenia i od 9 sierpnia 2013 r. do 20 lutego 2014 r. podlegał wymogom trzech rozporządzeń Wojewody Podlaskiego w sprawie zarządzenia środków w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń na terytorium Białorusi i możliwości jego przeniesienia

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej byłoby nadmiernie utrudnione albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej². Po stwierdzeniu na terenie Polski ASF u dzików (17 lutego 2014 r.):

- od 20 do 26 lutego 2014 r. powiat siemiatycki był dalej uznany za obszar zagrożenia ASF i podlegał wymogom rozporządzenia Wojewody Podlaskiego nr 2/2014 w sprawie zarządzenia środków w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zagrożeniem wystąpienia afrykańskiego pomoru świń na obszarze przekraczającym obszar jednego powiatu³,
- od 26 lutego do 30 marca 2014 r. powiat siemiatycki zaliczono do obszaru objętego ograniczeniami i z tego powodu podlegał on wymogom rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń⁴,
- od 31 marca do 27 sierpnia 2014 r. powiat siemiatycki został wyłączony z obszaru objętego ograniczeniami i obszaru ochronnego, a w związku z tym nie podlegał wymogom rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń⁵,
- od 28 sierpnia 2014 r. trzy gminy, tj. Czeremcha, Grodzisk i Kleszczewo zostały włączone do obszaru ochronnego i podlegały wymogom ww. rozporządzenia z 31 marca 2014 r.

1.2. Od 1 stycznia 2014 r. sprawy związane z ASF powierzono pięciu pracownikom merytorycznym Inspektoratu (zastępcy PLW, dwóm inspektorom weterynaryjnym oraz dwóm członkom Zespołu ds. zwalczania choroby, organizacji i nadzoru, kontroli, BHP i dobrostanu zwierząt). Ponadto w pracach związanych z zabezpieczaniem terenu powiatu siemiatyckiego przed wystąpieniem ASF i monitorowaniem przemieszczania świń uczestniczyło dziewięciu urzędowych lekarzy weterynarii, którym PLW (decyzjami z 3 marca 2014 r. wydanymi na podstawie art. 18 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej⁶), zlecił przeprowadzenie perlustracji stad świń i pobieranie prób do badań laboratoryjnych. PLW wyjaśnił, że stan kadrowy Inspektoratu nie zapewniał w 2014 roku prawidłowej realizacji zadań, co wynikało ze znacznego zwiększenia zadań prowadzonych w związku z wystąpieniem ASF w Polsce. (PLW nie zgłaszał do Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Białymstoku („WIW”) potrzeby zwiększenia zatrudnienia z powodu wykonywania czynności związanych z zapobieganiem ASF).

(dowód: akta kontroli str. 26-44, 48-49, 76-78 i 245)

1.3. W Inspektoracie prowadzono rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną („rejestr”), na podstawie danych przekazywanych corocznie przez ARiMR z SIRZ. Zgodnie z art. 11 ust. 2 pkt 1-4 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt⁷ i z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 stycznia 2012 r. w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną⁸, w rejestrze ujęto: imię i nazwisko oraz adres podmiotu, numery poszczególnych stad, informacje o wydanych decyzjach, skutkujących ograniczeniami w prowadzeniu tej działalności, tj. dane, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i 3 powołanej ustawy oraz określenie rodzaju i zakresu prowadzonej działalności nadzorowanej. Nie zamieszczono natomiast dat wpisu i wykreślenia z rejestru, o których mowa w art. 11 ust. 2 pkt 5 tej ustawy, co szczegółowo przedstawiono w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.

(dowód: akta kontroli str. 4-25)

Ponadto PIW posiadał rejestr stad trzody chlewnej prowadzony w związku z monitorowaniem choroby Aujeszkiego, w którym oprócz pełnych danych hodowcy

² Rozporządzenie nr 1/2013 z dnia 8 sierpnia 2013 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz.3184, rozporządzenie nr 2/2013 z dnia 5 listopada 2013 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 3845 i rozporządzenie nr 1/2014 z dnia 7 lutego 2014 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 597.

³ Rozporządzenie nr 2/2014 z dnia 20 lutego 2014 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 806.

⁴ Dz. U. z 2014 r., poz. 247 ze zm. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 26 lutego 2014 r.”.

⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 420, Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 31 marca 2014 r.”.

⁶ Dz. U. z 2010 r., Nr 112, poz. 744 ze zm.

⁷ Dz. U. z 2008 r. Nr 213, poz. 1342, ze zm. Ustawa zwana dalej „uozz”

⁸ Dz. U. z 2012 r., poz. 128.

i numeru stada, ujęto daty wpisu i wykreślenia z rejestru, daty przeprowadzonych badań świń oraz numery decyzji PLW o uznaniu stad za urzędowo wolne od tej choroby.

(dowód: akta kontroli str. 216-218)

Od 1 stycznia do 31 października 2014 r. do PIW wpłynęło odpowiednio 13 i siedem wniosków o wykreślenie oraz 19 i 10 wniosków o wpisanie do rejestru podmiotów nadzorowanych w zakresie hodowli trzody chlewnej. Wszystkie wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie w ciągu 29 dni od daty złożenia. W rezultacie dokonano 20 wykreśleń i 29 wpisów w rejestrze stad trzody chlewnej, prowadzonym w ramach monitoringu choroby Aujeszkiego.

(dowód: akta kontroli str. 219-220)

W dniu 5 września 2013 r. Inspektorat otrzymał z Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Białymstoku („WIW”) pismo Głównego Lekarza Weterynarii („GLW”) przypominające o konieczności posiadania rejestru oraz wskazówkę, „aby ww. rejestr zawierał możliwie aktualny stan pogłowia świń w danych gospodarstwach w rozbiciu na lochy, warchlaki i tuczniaki”. Dane o liczbie stad i świń utrzymywanych w powiecie siemiatyckim PIW posiadał na podstawie:

- rejestru perlustracji, przeprowadzonych od 26 lutego do 17 marca 2014 r., w którym ujęto imię i nazwisko właściciela stada, dane adresowe, numer i datę perlustracji oraz ogólną liczbę świń w stadzie (wykorzystanie wyników perlustracji i monitorowania u świń choroby Aujeszkiego w ramach nadzoru nad SIRZ, omówiono w pkt 2.1 niniejszego wystąpienia);
- własnej bazy danych Vetlink, prowadzonej (w programie Excel) na potrzeby realizowanego od 2008 roku programu zwalczania i monitorowania u świń choroby Aujeszkiego⁹. W rejestrze tym odnotowywano: 1) nr stada, imię i nazwisko właściciela stada, dane adresowe, 2) typ stada (tuczarnia, zarodowe, pełny cykl produkcji), 3) datę pobrania próbki i datę badania, 4) ogólną liczbę stad i świń w stadzie, 5) ilość pobranych próbek w danym stadzie oraz 6) status epizootyczny stada;
- danych ARiMR z SIRZ. W ramach podglądu tego systemu PIW posiadał dane dotyczące: 1) daty rejestracji gospodarstwa i numeru stada, 2) statusu epizootycznego stada, 3) liczby świń i daty zarejestrowanych zdarzeń (urodzenie, kupno, sprzedaż, ubój gospodarczy lub padnięcie zwierzęcia) oraz 4) dane adresowe gospodarstwa. Funkcjonalność SIRZ z poziomu Inspektoratu była ograniczona, gdyż zapewniała podgląd danych dotyczących każdego z gospodarstw, lecz system ten nie generował informacji zbiorczych dotyczących np. ilości świń w powiecie siemiatyckim, czy padnięć świń w danym okresie czasu (o dane zbiorcze Inspektorat występował pisemnie). Dostęp do przeglądania danych SIRZ posiadało w PIW pięć osób, w tym jedna osoba do wprowadzania wyników kontroli dotyczących identyfikacji i rejestracji zwierząt (IRZ) oraz wymogów wzajemnej zgodności (CC). Uprawnienia te ujęto w czterech aneksach do zakresów czynności pracowników, sporządzonych w latach 2010-2012 oraz w jednym upoważnieniu z maja 2009 roku.

(dowód: akta kontroli str. 26-46, 201-205, 216-218, 224-234, 242-248 i 251-252)

Porównanie stanów trzody chlewnej w wybranych losowo 10 (z 671) stadach wykazało, że liczba zwierząt według danych ARiMR i według perlustracji przeprowadzonych przez PIW na ten sam dzień w ośmiu stadach różniła się od jednej do dziewięciu sztuk. Na przykład:

- na dzień 4 marca 2014 r. w stadzie nr 063404835-001 według danych ARiMR było 16 świń, a według PIW – siedem świń,
- na dzień 13 marca 2014 r. w stadzie nr 029452096-001 według danych ARiMR było osiem świń, a według PIW – 14,
- na dzień 13 marca 2014 r. w stadzie nr 068180841-001 według danych ARiMR było 16 świń, a według PIW – 11. (dowód: akta kontroli str. 26-46, 224-232 i 242-244)

1.4. Realizacja przez PIW zadań określonych w rozporządzeniach Wojewody Podlaskiego polegała na:

⁹ Program realizowany od 2008 roku na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 2012 r. w sprawie wprowadzenia programu zwalczania i monitorowania choroby Aujeszkiego u świń (Dz. U. 2012, poz. 1440).

- przeprowadzeniu w dniach 14 listopada 2013 r. i 13 lutego 2014 r. kontroli targowiska w Siemiatyczach, które nie wykazały handlu trzodą chlewną. Wcześniejsze kontrole wykazały natomiast, że 19 i 26 września 2013 r. prowadzono zakazany handel prosiętami, o czym zawiadomiono 20 i 26 września 2013 r. Komendę Powiatową Policji w Siemiatyczach, która 1 października 2013 r. wszczęła dochodzenie. Zostało ono zakończone przez Prokuraturę Rejonową w Siemiatyczach postanowieniem z 7 listopada 2013 r. o umorzeniu, z powodu braku dostatecznych dowodów uzasadniających popełnienie przestępstwa (art. 17 §1 pkt kpk);
- bieżącym nadzorze weterynaryjnym prowadzonym przez inspektorów PIW w gospodarstwach hodujących m. in. trzodę chlewną, w trakcie którego dokonywano – oprócz kontroli identyfikacji i rejestracji zwierząt oraz warunków ich utrzymywania (dobrostanu) – także oceny przestrzegania przez rolników aktualnych nakazów i zakazów związanych z zapobieganiem ASF. Do 27 lutego 2014 r. inspektorzy PIW przeprowadzili 30 kontroli w tym zakresie. W ich wyniku stwierdzono: brak mat dezynfekcyjnych (w pięciu gospodarstwach), brak środka dezynfekcyjnego (w trzech gospodarstwach) oraz niewłaściwe odkażanie narzędzi i sprzętów wykorzystywanych do obsługi świń (w dwóch gospodarstwach). Po zakończonych kontrolach zalecono niezwłoczne usunięcie ww. uchybień. Przeprowadzone 17 grudnia 2013 r. oraz 25 i 27 lutego 2014 r. kontrole sprawdzające potwierdziły wykonanie ww. zaleceń;
- pobieraniu prób do badań w kierunku wykrycia wirusa ASF od każdego odstrzelonego i padłego dzika (co opisano w pkt. 2.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego);
- sprawowaniu przez inspektorów PIW nadzoru nad – przechowywanymi odstrzelone dziki – pięcioma chłodniami (w miejscowościach: Brzeziny, Pełch, Milejczyce, Radziwiłłówka i Siemiatycze, które rozpoczęły działalność od 17 września 2013 r.) w zakresie przyjmowanych tusz oraz postępowania z patrochami i narogami dzików. Nadzór ten był prowadzony podczas odbierania przez inspektorów PIW prób do badań w chłodniach. Polegał on głównie na sprawdzaniu zgodności oznakowania tusz i wnętrzości dzików z rejestrem prowadzonym przez pracownika chłodni oraz prawidłowości wystawiania dokumentów potwierdzających odbiór wnętrzości odstrzelonych dzików, przeznaczonych wyłącznie do utylizacji – z masą tych odpadów zmagazynowanych w chłodni (inspektorzy PIW nie stwierdzali nieprawidłowości w tym zakresie);
- wystawianiu od 11 sierpnia 2013 r. do 27 lutego 2014 r. przez urzędowych lekarzy weterynarii 851 świadectw zdrowia dla przemieszczanych świń (tryb ich wydawania opisano w pkt 2.3. niniejszego wystąpienia pokontrolnego);
- przyjmowaniu od hodowców trzody chlewnej zgłoszeń o padłych świniami. W okresie od 9 sierpnia 2013 r. do 26 lutego 2014 r. przyjęto 141 zgłoszeń dotyczących 3.063 padłych świń, z tego 2.327 prosiąt, 612 warchlaków oraz 124 tuczników i loch. Przy czym, w żadnym stadzie nie przekroczono odsetka padnięć, wynoszącego dla prosiąt – 20%, warchlaków – 10% i tuczników – 5%, w związku z tym od padłych świń nie pobierano próbek do badań w kierunku wykrycia ASF.

(dowód: akta kontroli str. 50, 95, 157, 160, 164-174, 179-187, 189-193 i 236-237)

W październiku 2013 roku PIW otrzymał z Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku zawiadomienie o naruszeniu przez trzech myśliwych wymogów rozporządzenia Wojewody Podlaskiego nr 1/2003 z dnia 8 sierpnia 2013 r. poprzez pozyskanie od 1 do 22 września 2013 r. czterech dzików na użytek własny i nieprzekazanie ich do punktu skupu dziczyzny lub innego zakładu, w którym mogą być przechowywane tusze i skóry dzików, a także bez pobrania od tych dzików próbek do badań laboratoryjnych. Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego PLW złożył 6 listopada 2013 r. zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. (dowód: akta kontroli str. 255-256)

1.5. Na realizację Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń oraz poszerzenie wiedzy na temat ryzyka wystąpienia

tej choroby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰, PIW od 1 stycznia do 30 września 2014 r. wydatkował 57.422 zł, w tym: 50.009 zł na badania próbek przeprowadzone przez Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach („PIWet”), 3.934 zł na pobranie oraz dowóz lub wysyłkę próbek do badań i 3.478 zł na zakup sprzętu specjalnego.

(dowód: akta kontroli str. 65-66)

Analiza 26.523 zł wydatków, tj. 46,2 % poniesionych na realizację Programu wykazała, że zrealizowano je celowo i w sposób gospodarny, prawidłowo zaliczono do poszczególnych kategorii wydatków ustalonych Programem oraz ujęto w księgach rachunkowych Inspektoratu.

(dowód: akta kontroli str. 96-154)

1.6. W związku z wykonywaniem zaleceń GLW z 27 czerwca i 29 sierpnia 2013 r., PLW prowadził akcję informacyjną dotyczącą nakazów i zakazów wynikających z zagrożenia wirusem ASF, skierowaną m. in. do hodowców trzody chlewnej:

- Pracownicy Inspektoratu oraz urzędowi lekarze weterynarii, w ramach bieżącego nadzoru weterynaryjnego nad stadami trzody chlewnej, przekazali hodowcom około 1.760 ulotek informacyjnych (otrzymanych z Głównego Inspektoratu Weterynarii), w których zawarto informacje o zagrożeniach i metodach zapobiegania ASF.
- Do siedmiu wójtów i dwóch burmistrzów 12 sierpnia i 1 października 2013 r. oraz 13 lutego 2014 r. skierowano pisma, w których zwracano się z prośbą o rozpowszechnienie wśród mieszkańców (na tablicy ogłoszeń i na stronach internetowych) treści rozporządzeń Wojewody Podlaskiego w sprawie zagrożeń związanych z ASF. Ponadto do wójtów gmin: Dziadkowice, Grodzisk i Milejczyce, które z dniem 28 sierpnia 2014 r. zostały włączone do obszaru ochronnego, PLW 11 września 2014 r. skierował pismo z prośbą o rozpowszechnienie informacji o tym fakcie, do którego dołączył komunikat o wprowadzonych na tych terenach nakazach i zakazach związanych z zagrożeniem ASF.
- 14 listopada 2013 r. i 14 marca 2014 r. przeszkolono odpowiednio 20 i 40 największych hodowców trzody chlewnej w zakresie zapobiegania zarażenia wirusem ASF.
- Od sierpnia 2013 roku do września 2014 roku na stronie internetowej PIW zamieszczono 13 informacji o przepisach i zasadach postępowania w zakresie zapobiegania ASF. (dowód: akta kontroli str. 50, 94, 206-215 i 249-250)

1.7. PIW posiadał plan gotowości zwalczania ASF, opracowany w październiku 2010 roku i zaktualizowany w czerwcu 2014 roku. Aktualizacją objęto głównie: wykaz obowiązujących aktów prawnych, wykaz danych adresowych powiatowych i granicznych inspektoratów weterynarii z województwa podlaskiego, rejestr gospodarstw utrzymujących świnie, listę rzeczoznawców do wyceny zwierząt, wykaz lekarzy weterynarii wytypowanych do zwalczania ASF i sprzętu do zabezpieczenia epizootycznego będący na wyposażeniu PIW, bazę adresową jednostek samorządu terytorialnego w powiecie siemiatyckim, wykazy: hoteli i miejsc noclegowych, kół łowieckich na terenie powiatu oraz osób, które mogą być włączone do zwalczania wirusa ASF. Stosownie do wymagań art. 54 ust. 2 uoaz w dokumencie tym zawarto:

- wykaz aktów prawnych dotyczących zwalczania ASF,
- ogólne informacje o przyczynach oraz przebiegu tej choroby,
- zasady finansowania zwalczania ASF (głównie z rocznej rezerwy budżetu państwa),
- strukturę, organizację i zadania zespołu kryzysowego przy PLW oraz cztery zespoły:
 - a) zwalczania choroby, organizacji i nadzoru, kontroli, BHP i dobrostanu zwierząt,
 - b) analizy zagrożeń, c) monitoringu występowania choroby i d) obsługi administracyjnej,

¹⁰ Program został wprowadzony do realizacji zaleceniem GLW z 15 stycznia 2014 r. (wersja Programu Rev.4-13.012014) i zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie wprowadzenia programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń oraz poszerzenie wiedzy na temat ryzyka wystąpienia tej choroby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 996), zwany dalej „Programem na 2014 rok”.

- skład Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego (starosta, wójtowie i burmistrzowie, komendanci powiatowi Policji i Państwowej Straży Pożarnej) i jego zadania dotyczące głównie: wydawania zarządzeń i obwieszczeń, koordynacji podejmowanych działań oraz zabezpieczenia zagrożonego obszaru,
- plan szkoleń lekarzy weterynarii oraz przedstawicieli innych podmiotów współdziałających z PLW, a także hodowców świń i myśliwych na lata 2011-2015 z określeniem ich częstotliwości w roku (od jednego do dwóch). Przykładowo w latach 2013-2014 PLW, zgodnie z tym planem, przeszkolił: 21 lekarzy weterynarii (cztery szkolenia), 42 myśliwych (trzy szkolenia), 60 hodowców świń (dwa szkolenia), 29 pracowników instytucji działających na rzecz rolnictwa (pięć szkoleń), 22 pracowników dwóch nadleśnictw i 16 członków Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego (cztery szkolenia). (dowód: akta kontroli str. 67-94)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność podejmowaną w celu zabezpieczenia powiatu siemiatyckiego przed wystąpieniem ASF.

2. Działania PLW po stwierdzeniu wirusa ASF na terenie Polski

2.1. Zgodnie z zaleceniem GLW z 21 lutego 2014 r., PLW przeprowadził od 26 lutego do 17 marca 2014 r. perlustrację, w wyniku której ustalono, że w 671 stadach trzody chlewnej hodowano łącznie 21.759 świń. Ponadto w ramach realizacji programu zwalczania i monitorowania choroby Aujeszkiego, od 1 stycznia do 30 września 2014 r. przeprowadzono kontrole w 337 stadach, stwierdzając 17.956 świń. Uzyskanych w wyniku kontroli danych, dotyczących liczby stad i hodowanych w nich świń, nie porównywano z danymi zgromadzonymi w SIRZ i nie przekazywano ARiMR (problematykę tę przedstawiono też w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”). Z danych SIRZ wynika natomiast, że na dzień 1 grudnia 2013 r. w powiecie siemiatyckim było 706 stad, w których łącznie zarejestrowano 29.912 świń (dla porównania, na dzień 1 listopada lat 2011-2012 było odpowiednio 1.066 i 850 stad, a w nich kolejno 26.574 i 27.115 świń). Różnica ta wynikała – zdaniem PLW – głównie z przemieszczeń związanych z obrotem zwierzętami od grudnia 2013 r. do marca 2014 r. oraz z nie w pełni aktualnych danych przekazywanych przez Biuro Powiatowe ARiMR w Siemiatyczach, bowiem nie wszyscy hodowcy trzody chlewnej realizują obowiązek zgłoszeń wszystkich przemieszczeń łącznie z padnięciami.

(dowód: akta kontroli str. 26-47, 48-50, 188-189, 248 i 253-254)

2.2. PIW na ogół wywiązywał się z obowiązków określonych w rozporządzeniu z 26 lutego 2014 r. (od 31 marca 2014 r. powiat siemiatycki został wyłączony z obszaru objętego ograniczeniami i nie podlegał przepisom rozporządzenia z 31 marca 2014 r.):

- Sprawowano bieżący nadzór weterynaryjny w gospodarstwach hodujących trzodę chlewną, w ramach którego dokonywano m.in. oceny przestrzegania przez rolników wymogów wynikających ww. dwóch rozporządzeń. Od 26 lutego do 31 marca 2014 r. oraz od 1 kwietnia do 30 września 2014 r. inspektorzy PIW przeprowadzili 165 kontrole warunków utrzymywania zwierząt (dobrostanu), w tym 33 dotyczących hodowli trzody chlewnej. W wyniku tych kontroli stwierdzono: brak mat dezynfekcyjnych (w dwóch gospodarstwach), brak środka dezynfekcyjnego (w jednym gospodarstwie) i nieodpowiednią czystość w budynkach inwentarskich (w dwóch gospodarstwach). Ponadto urzędowi lekarze weterynarii przeprowadzili 337 wizytacji w gospodarstwach hodujących trzodę chlewną w związku z realizacją badań monitoringowych trzody chlewnej w kierunku choroby Aujeszkiego. Po ich zakończeniu nie informowano PLW o wystąpieniu nieprawidłowości w zakresie zapobiegania ASF. Inspektorzy PIW przeprowadzili natomiast 7 i 11 marca 2014 r. cztery kontrole przestrzegania w gospodarstwach hodujących świnię wymogów zabezpieczenia zwierząt przed zakażeniem wirusem ASF. W ich wyniku stwierdzono brak mat dezynfekcyjnych przed wejściem do pomieszczeń inwentarskich i przed wjazdem do jednego gospodarstwa.

Przeprowadzona 10 marca 2014 r. kontrola sprawdzająca potwierdziła usunięcie nieprawidłowości.

- PLW wydał 88 pozwoleń na przemieszczanie 5.677 świń do rzeźni, punktu skupu lub innych stad.
- Urzędowi lekarze weterynarii wydali 88 świadectw zdrowia świń, z tego 17 w związku z przemieszczeniem 3.969 sztuk trzody chlewnej z obszaru objętego ograniczeniami poza ten obszar (nie wydawano świadectw w związku z przemieszczeniem świń z obszaru ochronnego poza terytorium Polski).
- Monitorowano padnięcia świń, zgłoszone przez posiadaczy zwierząt. Od 26 lutego do 31 marca 2014 r. odnotowano zgłoszenia o padnięciu 556 świń, z czego w przypadku 515 zwierząt PLW ustalił przyczynę ich padnięcia, a w przypadku pozostałych 41 świń przyczyn nie ustalono. Spośród dziewięciu zgłoszeń o padnięciach, sześć dotyczących 25 świń wpłynęło w dniu zdarzenia lub w dniu następnym: Na przykład:
 - 28 lutego 2014 r. przyjęto zgłoszenie o padnięciu w tym dniu 10 warchlaków,
 - 20 marca 2014 r. przyjęto zgłoszenie o padnięciu w dniu poprzednim 10 tuczników.
- W żadnym z tych przypadków PLW nie przeprowadził badań klinicznych (sekcyjnych) w celu wykluczenia potrzeby pobrania prób do badań laboratoryjnych, co szerzej przedstawiono w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.
- Pobierano próby do badań laboratoryjnych od świń żywych oraz dzików padłych i odstrzelonych, o czym szerzej w pkt 2.3 wystąpienia.
(dowód: akta kontroli str. 50, 155-163, 172, 175-178 i 194-200)

Analiza 30 (z 88) świadectw zdrowia i wydanych na ich podstawie 30 pozwoleń na przemieszczenie świń wykazała, że:

- 21 pozwoleń wydano na przemieszczanie świń z gospodarstwa do rzeźni, trzy z gospodarstwa do gospodarstwa położonego poza obszarem objętym ograniczeniami oraz sześć do punktu skupu,
- liczba zwierząt wykazanych w pozwoleniach na przemieszczanie była zgodna z liczbą ujętą w świadectwach zdrowia,
- wszystkie pozwolenia (wydane przez PLW) określały maksymalną liczbę świń, które mogą zostać przemieszczone oraz położenie miejsca przeznaczenia, stosownie do zapisów § 3 ust. 4b rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 marca 2014 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń¹¹. Ponadto w dokumentach tych określono trasę przemieszczenia oraz numer rejestracyjny środka transportu,
- we wszystkich świadectwach zdrowia zamieszczono: numery identyfikacyjne świń, miejsce pochodzenia i przeznaczenia, numer rejestracyjny środka transportu, poświadczenie spełniania przez świnię wymagań zdrowotnych oraz datę wystawienia wraz z pieczęcią i podpisem właściwego urzędowego lekarza weterynarii (w żadnym świadectwie nie wskazano środka transportu, co szerzej przedstawiono w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”),
- w każdym z sześciu przypadków, dotyczących przemieszczenia łącznie 244 świń z gospodarstw do rzeźni (w Brańsku i Bielsku Podlaskim), położonych na terenie obszaru objętego ograniczeniami, PLW informował o tym Powiatowego Lekarza Weterynarii w Bielsku Podlaskim, stosownie do § 3 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia z 19 marca 2014 r.,
- we wszystkich sześciu przypadkach przemieszczenia świń poza obszar objęty ograniczeniami (668 do rzeźni i 306 do innego gospodarstwa) uzyskano zgodę właściwego PLW, o której mowa w § 3 ust. 3 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r.
(dowód: akta kontroli str. 155-163)

¹¹ Dz. U. z 2014 r., poz. 354. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 19 marca 2014 r.”

Do stad znajdujących się na terenie powiatu siemiatyckiego (zaliczonego do obszaru objętego ograniczeniami do 31 marca 2014 r.) wprowadzano (25 marca 2014 r.) dziewięć świń z powiatu bielskiego, o czym PLW w Bielsku Podlaskim niezwłocznie poinformował PLW w Siemiatyczach. Nie wyprowadzano natomiast świń z powiatu siemiatyckiego w celu przemieszczenia ich do stad położonych na obszarach objętych ograniczeniami w okresie od 26 lutego do 30 września 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 157-159)

PLW od 28 lutego do 24 marca 2014 r. wydał 19 zezwoleń na przeprowadzenie polowań na terenie powiatu siemiatyckiego dla 15 kół łowieckich (PLW nie wprowadzał po 18 lutym 2014 r. zakazu odstrzału dzików). (dowód: akta kontroli str. 95)

2.3. PIW prawidłowo realizował założenia Programu na 2014 rok (od 15 stycznia 2014 r. powiat siemiatycki był zaliczony do strefy IA, a od 30 lipca 2014 r. do strefy IB), poprzez pobranie:

- 11 marca i 2 kwietnia 2014 r. próbek do badań laboratoryjnych od ośmiu świń zdrowych w ramach monitoringu weterynaryjnego;
- 3 września 2014 r. próbki od chorej świni, u której nie można było wykluczyć podejrzenia zakażenia wirusem ASF. Od 2 lipca 2013 r. do 30 września 2014 r. – poza ww. przypadkiem – w PLW nie pobierał próbek do badań laboratoryjnych od chorych świń, ponieważ urzędowi lekarze weterynarii nie zgłosili żadnego przypadku podejrzenia o zakażenie wirusem ASF tych zwierząt; (dowód: akta kontroli str. 64)
- od 1 stycznia do 30 września 2014 r. próbek do badań od wszystkich 26 padłych i 157 odstrzelonych dzików. Do próbek dołączano protokoły dochodzenia epizootycznego, w których oprócz daty znalezienia dzika i opisu zwierzęcia zamieszczono datę przesłania próbki do badań laboratoryjnych i wynik tych badań. Próbkę przesyłano do badania raz w tygodniu (w poniedziałki). (dowód: akta kontroli str. 51-63, 95 i 188-189)

PLW wyjaśnił, że przesyłanie próbek do badań tylko raz w tygodniu wynikało z faktu, że każde koło łowieckie ma tylko jedną chłodnię i tym samym po zgromadzeniu w nich tusz dzików wraz z patrochami i narogami zamykano je do czasu otrzymania wyników badań, gdyż zgodnie z rozporządzeniami Wojewody Podlaskiego niedozwolone było łączenie tych tusz z nowo odstrzelonymi dzikami. W związku z tym, że wyniki badań otrzymywaliśmy najczęściej w środę lub czwartek, to dopiero po tym fakcie chłodnie były otwierane i opróżniane. Tak więc tylko od środy lub czwartku do poniedziałku rano myśliwi mogli ponownie je zapełniać odstrzelonymi dzikami. (dowód: akta kontroli str. 48-49)

2.4. Od 17 lutego (stwierdzenie wirusa ASF w województwie podlaskim) do 30 września 2014 PIWet:

- przebadał cztery próbki (kosztem 988 zł) pobrane od świń z jednego gospodarstwa na terenie obszaru objętego ograniczeniami (nie pobierano i nie badano próbek od świń z obszaru ochronnego),
- przebadał 27 prób (kosztem 8.617 zł) od dzików z obszaru objętego ograniczeniami i trzy próby (kosztem 546 zł) od dzików z obszaru ochronnego.

Wszystkie próbki przebadane w PIWet wykazały wynik ujemny.

(dowód: akta kontroli str. 65-66 i 95)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Inspektorat nie porównywał i nie przekazywał do ARiMR danych z perlustracji i monitoringu choroby Aujeszkiego, dotyczących ilości świń w gospodarstwach, w celu ustalenia rozbieżności własnych danych z danymi SIRZ, czym naruszono § 2 ust. 1 pkt 3 i 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2010 r. w sprawie wykonywania nadzoru w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt¹².

PLW wyjaśnił, że: *było to spowodowane nieumyślnym zaniechaniem tego obowiązku przez zastępcę PLW realizującego to zadanie, wynikającym z nadmiaru realizowanych*

¹² Dz. U. Nr 64, poz. 400 ze zm.

obowiązków zawodowych przez tego pracownika. Ponadto nadmienił, że: nie podejmował żadnych działań dotyczących porównań danych PIW z danymi ARiMR, ponieważ ustalenie liczebności stad na dany dzień jest bardzo utrudnione, bowiem wymaga to przeanalizowania wszystkich przemieszczeń od dnia rejestracji stada do określonej daty. W wielu stadach, istniejących od 2003 r., miało miejsce ponad 100 przemieszczeń, co sprawia, że ustalenie stanu sztuk w ponad sześciuset stadach wymagałoby zlecenia tej pracy co najmniej dwóm osobom.

(dowód: akta kontroli str. 48-49 i 235)

Zastępca PLW wyjaśnił, że: w związku z nadmiarem obowiązków zawodowych związanych szczególnie z zapobieganiem chorobom zakaźnym zwierząt, nie miałem praktycznie możliwości bieżącego porównywania danych ARiMR z danymi uzyskiwanymi przez PIW. Zadanie to bowiem jest bardzo pracochłonne i wymaga skierowania jednego pracownika do tych czynności, co przy naszej obsadzie kadrowej i rozległym zakresie działania jest praktycznie niemożliwe.

(dowód: akta kontroli, str. 238)

2. We wszystkich 30 analizowanych świadectwach zdrowia urzędowi lekarze weterynarii nie wskazali środka transportu, wbrew § 1 ust. 3 pkt 7 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r.

(dowód: akta kontroli, str.155-157)

PLW wyjaśnił, że: nieokreślenie środka transportu w świadectwach zdrowia wynikało z niedokładności urzędowych lekarzy weterynarii i niezauważenia tego braku przez inspektora nadzorującego prawidłowość ich wystawiania. Inspektor weterynaryjny ds. ochrony zdrowia zwierząt oraz zwalczania chorób zakaźnych wyjaśniła, że: podczas weryfikacji świadectw zdrowia dla świń nie zauważyłam nieokreślenia w tych dokumentach środka transportu.

(dowód: akta kontroli, str. 48-49, 241)

3. W przypadku dziewięciu zgłoszeń (od 28 lutego do 27 marca 2014 r.) o padnięciu 41 świń, PLW nie posiadał informacji o przyczynach padnięcia i nie przeprowadził badań klinicznych (sekcyjnych) oraz nie pobrał próbek do badań w kierunku ASF, co naruszało § 5 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r.

(dowód: akta kontroli str.194)

PLW wyjaśnił, że nieustalenie przyczyn padnięcia: wynikało z praktycznej niemożliwości wykonania oględzin wszystkich padłych świń, z uwagi na bardzo duży zakres pilnych zadań do realizacji w tym okresie, związanych także z zapobieganiem ASF oraz udrożnieniem obrotu trzodą chlewną.

(dowód: akta kontroli str. 48-49)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działania podejmowane przez PLW po stwierdzeniu wirusa ASF na terenie Polski.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi
Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹³, wnosi o:

1. Porównywanie danych o liczbie świń utrzymywanych w gospodarstwach ustalonych w trakcie przeprowadzonych kontroli z danymi zamieszczonymi w SIRZ, a w przypadku ich niezgodności – przesyłanie ARiMR wniosków o dokonanie korekt i protokołów z wykonanych czynności kontrolnych.
2. Przeprowadzanie badań sekcyjnych w przypadku braku danych o przyczynach padnięć świń, a w sytuacji podejrzenia ASF – pobieranie próbek do badań laboratoryjnych.
3. Wyegzekwowanie od urzędowych lekarzy weterynarii wskazywania środka transportu w wydawanych świadectwach zdrowia.

¹³ Dz. U. z 2012 r., poz. 82. ze zm. Ustawa zwana dalej „ustawą o NIK”.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden kierownikowi jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, dnia 16 grudnia 2014 r.

Kontroler
Janusz Zawirski
główny specjalista kontroli państwowej

DYREKTOR DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
z up. WICEDYREKTOR
Robert Skwarko

.....
podpis

.....
podpis